a he opened its front

the Bard?

ng about? Why were

les

cient.

Bard? he Bard? tell interesting stories?

can you find books of

nd of writing. What

HER

MARRIAGE IS A PRIVATE AFFAIR

Chinua Achebe

Chinua Achebe (b. 1930) is an outstanding Nigerian novelist, poet, and short story writer. His name is known wherever English is spoken. He received the Common Wealth Prize for poetry in 1972. Some of his novels widely mead are - Things fall Apart (1958), No Longer at Ease (1960), Arrow of God (1964), and A Man of the People (1966).

In the present story 'Marriage is a Private Affair', Achebe describes a louching account of human relations. It is a truth universally acknowledged that human feelings are much more greater and powerful than the narrow considerations of caste, creed, religion, colour etc. Okeke severes his relations with his son Nnaemeka for marrying a girl outside their tribe. But when the old man comes to know that his grand children are very eager to see their grandfather, he forgets the past and melts. Isn't blood thicker than water!

ave you written to your dad yet?' asked Nene one afternoon as she sat with Nnaemeka in her room at 16 Kasanga Street,

'No. I' ve been thinking about it. I think it's better to tell him when I get home on leave!'

'But why? Your leave is such a long way off yet- six whole weeks. He should be let into our happiness now.'

Principal
Seth Narsingdas Mor Arts, Commerce &
Smt. Gedavaridevi Saraf Science College
Tumsar.

9

Eyes Immortal

VASUDEY NIRMAL

Vasudev Nirmal (b. 1936) developed a liking for poetry right since early childhood. He wrote his first poem and one-act play in 1952 when he was still in school. His contribution to the world of Sindhi literature is remarkable. Poems, ghazals, stage plays, lyrics, and monologues—Vasudev Nirmal has attained mastery in these expressions of art.

In this poem, the poet tries to create an acute awareness and social obligation towards the problems of our society. Men according to him should be kind and considerate to the needy. Here the poet describes some beautiful sights which a blind man cannot see. Thus, he portrays the need for the donation of eyes.

Seth Narsingdas Mor Arts, Commerce & Smt. Godavaridevi Saraf Science College Turnsar.

Maintaining Democracy

B.R. AMBEDKAR

INTRODUCTION

Dr B.R. Ambedkar (1891–1956), popularly known as 'Babasaheb', was the father of the Indian Constitution. He championed the cause of the downtrodden. The Constitution framed by him not only guarantees human rights and social justice but also safeguards our hard-earned democracy. In this essay, he suggests several means to protect and safeguard our democracy.

MAINTAINING DEMOCRACY

If we wish to maintain democracy, not merely in form, but also in fact, what must we do? The first thing in my judgement we must do, is to hold fast to constitutional methods of achieving our social and economic objectives. It means we must abandon the bloody methods of revolution. It means that we must abandon the method of civil

Seth Narsingdas Norr Sint Gestavaridevi Sar

ns, Commerce &

disobedience, non-cooperation and satyagraha. When there was no way left for constitutional methods of achieving economic and social objectives, there was a great deal of justification for unconstitutional methods. These methods are nothing but the Grammar of Anarchy and the sooner they are abandoned, the better for us.

are limits to gratefulness. As has been well said by the Irish patriot their institutions'. There is nothing wrong in being grateful to great great man, or to trust him with powers which enable him to subvert of democracy namely, not 'to lay their liberties at the feet of even a necessary in the case of India than in the case of any other country. can be grateful at the cost of its liberty. This caution is far more no woman can be grateful at the cost of her chastity and no nation Daniel O'Connell, no man can be grateful at the cost of his honour, men who have rendered lifelong services to the country. But there eventual dictatorship. politics, Bhakti or hero-worship is a sure road to degradation and to Bhakti in religion may be a road to the salvation of the soul. But in the part it plays in the politics of any other country in the world. hero-worship plays a part in its politics unequalled in magnitude by For in India, Bhakti or what may be called the path of devotion or John Stuart Mill has given to all who are interested in the maintenance The second thing we must do is to observe the caution which

The third thing we must do is not to be content with mere political democracy. We must make our political democracy a social democracy as well. Political democracy cannot last unless there lies at the base of it social democracy. What does social democracy mean? It means a way of life which recognises liberty, equality and fraternity as the principles of life. These principles of liberty, equality and fraternity are not to be treated as separate items in a trinity. They form a union of trinity in the sense that to divorce one from the other is to defeat the very purpose of democracy. Liberty cannot be divorced from equality: equality cannot be divorced from liberty. Nor can liberty and equality be divorced from fraternity. Without equality, liberty would produce the supremacy of the few over the many. Equality without liberty would kill individual initiative. Without fraternity, liberty and equality could not become a natural course of things. It would require a constable to enforce them.

8. The Power of Prayer

A. P. J. Abdul Kalam

inction

their area? land to Pahom?

claim his land?

ar does he decide

Birst twenty acres

e Commune was

the land of the

and to Pahom?

he buys the land

wo sisters have?

What does this

Pakir Jainulabdeen Abdul Kalam (1931-2015) was the twelfth of India serving from 2002 to 2007. He was born into a dass family in Rameswaram. He is known as the 'missile man His work as a defence scientist is unparalleled. A recipient Sharat Ratna, his life is an awe-inspiring model. The following excerpt from the autobiography of Abdul Kalam titled Wings of Here, he talks about his early childhood, his village, his parents, eends who influenced him, and how as a young boy, he learnt evance of prayers. Arun Tiwari, who worked with Abdul Kalam a decade, says in the preface to the book, 'Many of you may meet Dr Kalam in person, but I hope you will enjoy his company this book and that he will become your spiritual friend.'

born into a middle-class Tamil family in the island town of sesswaram in the erstwhile Madras state. My father, Jainulabdeen, neither much formal education nor much wealth; despite these dvantages, he possessed great innate wisdom and a true generosity pirit. He had an ideal helpmate, in my mother, Ashiamma. I do recall the exact number of people she fed every day, but I am quite that far more outsiders are with us than all the members of our family put together.

parents were widely regarded as an ideal couple. My mother's lineage the more distinguished, one of her forebears having been bestowed title of 'Bahadur' by the British.

परिचयः पांडुरंग सदाशिव साने (१८९९-१९५०)

गिने

साने गुरूजी मराठीतील प्रख्यात लेखक, कथाकार आणि कादंबरीलेखक. 'श्यामची आई', 'धडपडणारी मुले', 'तीन मुले', 'श्याम' ह्या कादंबऱ्या. 'अमोल गोष्टी', 'गोड गोष्टी' भाग १–६ हे कथासंग्रह. 'पमी' नावाचा एकमेव कवितासंग्रह इत्यादी साहित्यप्रपंचाची निर्मिती. त्यांच्या साहित्यात बालमनावर संस्कार करण्याची किमया आहे, वैचारिक लेखनही केलेले आहे. 'भारतीय संस्कृती' हा त्यांचा वैचारिक ग्रंथ प्रसिद्ध आहे. 'श्यामची आई' ह्या कादंबरीने साने गुरूजी वाचकांच्या हृदयमंदिरात विराजमान झालेत. त्यांची लेखेणी मानवतावादी दृष्टिकोनासाठी लिहीत राहिली.

प्रस्तुत पाठात जगात खरे स्वातंत्र्य कसे येईल? अद्वैताची दृष्टी आल्याशिवाय विज्ञानाचे महत्त्व समजणार नाही या संदर्भात हृदयस्पर्शी व वैचारिक विवेचन केलेले आहे.

आपण आवडीप्रमाणे स्वतःच्या वर्णानुसार समाजसेवेचे कर्म उचलले, त्यात हृदयाची भक्ती ओतलीं, जिव्हाळा ओतला, तरी एवढ्याने भागत नाही. त्या कर्मात ज्ञान आल्याशिवाय त्या कर्माला पूर्णता येणार नाही. कर्मात ज्ञान व भक्ती यांचा समन्वय पाहिजे.

ज्ञान दोन प्रकारचे आहे. एक <u>आध्यात्मिक ज्ञान व दुसरे विज्ञा</u>न. कर्म चांगले व्हावयास या दोन्ही हातांची आवश्यकता आहे. आध्यात्मिक ज्ञान म्हणजेच अद्वैत. सारी मानवजात माझी आहे, हे सर्व माझेच भाऊ आणि यांची सेवा करावयासाठी मला विज्ञान पाहिजे आहे, अशीच जी दृष्टी ती ज्ञान विज्ञानात्मक दृष्टी.

ही दृष्टी जोपर्यंत नाही, तोपर्यंत विज्ञान सुरक्षित नाही. विज्ञानाच्या पाठीमागे हे अद्वैताचे तत्त्वज्ञान, हे प्रेमाचे तत्त्वज्ञान जर नसेल, तर विज्ञान सर्व जगाची होळी करील. विज्ञानाने संसार सुंदर होण्याऐवजी भयाण होईल.

टॉलस्टॉय म्हणूनच म्हणत असे की, "इतर शास्त्रांचे अभ्यास आधी बंद करा. समाजात परस्परांविषयी कसे वागावयाचे त्याचे शास्त्र आधी सिद्ध होऊ दे." सर्व शास्त्रांत मुख्य शास्त्र म्हणजे हे समाजशास्त्र आहे. म्हणूनच भारतीय संस्कृती अद्वैताचे शास्त्र पुढे करून प्रगती पाहते. समाजात सर्वांना सुख मिळावे, सर्वांना ज्ञान मिळावे, सर्वांना पोटभर खायला मिळावे, अंगभर ल्यायला मिळावे, सर्वांच्या विकासाला वाव असावा. कोणी कोणास हिणवू नये. प्रबळाने दुर्बळाला पिळू नये, दुसऱ्यास गुलाम करू नये, स्वतःच्या हवेल्या बांधून दुसऱ्यांच्या घरांच्या होळ्या करू नयेत. इटालियन जगावेत म्हणून अबिसीनियाने मरावे असे होऊ नये. अशा प्रकारचा

शदुगंध / १९

Sath Narsingdas Mor Arts, Commerce & wm. Codavaniewi Saraf Science College Turnsar.

3. Answer the following questions in one or two sentences each:

(i) Why would the poet be in a 'rage' with the champak trees after the first rain?

(ii) What effect did the fragrance of the champak trees have on the streets?

(iii) Why did the poet's mother not allow the champak tress to be cut?

Where the Mind is Without Fear

RABINDRANATH TAGORE

INTRODUCTION

Rabindranath Tagore (1861-1941) was one of the most renowned Indian poets who wrote effortlessly and with remarkable simplicity. He also wrote short stories, novels, and plays. He was awarded the glorious Noble Prize for literature in 1913 for Gitanjali, a collection of devotional songs.

Where the Mind is Without Fear' is a lyric extracted from Gitanjali. The poet prays to God to awaken his countrymen from darkness and slavery into a state of ideal freedom.

WHERE THE MIND IS WITHOUT FEAR

Where the mind is without fear and the head is held high; Where knowledge is free;

Where the world has not been broken up into fragments by narrow domestic walls;

Seth Narsingdas Mor Arts, Commerce & Smt. Gedavaridevi Saraf Science College Turnsar.

2

The Felling of the Banyan Tree

■ Dilip Chitre

Dilip Chitre (1938-2009) was a teacher, painter and columnist. He took up teaching assignments in Ethiopia and the U.S.A. His major works are in Marathi but he also wrote in English. 'Travelling in a cage' happens to be his solitary book of English poems. He is a modernist who, in his works, talks about urban sensibility and cosmopolitan views. An ironic tone in poetry is his trademark.

The present poem refers to the cutting down of the ancient Banyan Tree in the yard of the poet's ancient home. Roots and branches of the Banyan tree cover a vast expanse. It is an uphill task to fell this tree. The Banyan tree with its 'rings of two hundred years' stands for our rich past and heritage. The felling of the Banyan tree is symbolic of urban man's severing of ties with his green past and his plunge into the barren life in an urban landscape.

My father told the tenants to leave
Who lived in the houses surrounding our house on the hill
One by one the structures were demolished
Only our own house remained and the trees
Trees are sacred my grandmother used to say
Felling them is a crime but he massacred them all
The sheoga, the oudumber, the neem were all cut down
But the huge banyan tree stood like a problem
Whose roots lay deeper than all our lives
My father ordered it to be removed

Seth Narsingdas Mor Arts, Commerce & Srnt, Godavandevi Saraf Science College Turnsar

The banyan tr Its trunk had a Its scraggly ae From thirty fe Sawing them Insects and bi

And then the Fifty men will The great tre We watched

As a raw my Soon afterw. Where there Which grow Looking for

Glossary:

fell massacred scraggly massive rings slaughter

Compreh

A. Answ

1.

2.

each: arding tenants grandmother

oet's ancient

3

A River

A. K. Ramanujan

A.K. Ramanujan (1929-1993) was a poet, folklorist, playwright and cultural historian. Originally from Karnataka, he taught in various American universities. He composed most of his poems during his stay in the U.S.A. Though a modernist in style, his poems reveals his Hindu heritage. India and Indian culture find reflection in his poetry. A.K. Ramanujan was a keen and curious observer of an object or situation which he effortlessly exhibited in words.

In A River one finds the poet's fondness for wit and irony, humour and imagery. Vaigai, the river flows through Madurai. The poem shows two different facets of the river in two different seasons. In summer, its water-level falls down considerably. During the rainy season, there is swarming flood. The poem highlights the inhuman indifference of the poets to the destruction caused by the overflowing river.

In Madurai, city of temples and poets, who sang of cities and temples,

every summer
a river dries to a trickle
in the sand,
baring the sand-ribs,
straw and women's hair
clogging the watergates
at the rusty bars

-emple Principa

Seth Narsingdas Mor Arts, Commerce & Smt. Godavaridevi Saref Science College

Tumsar

1

The Portrait of a Lady

■ Khushwant Singh

Khushwant Singh (1915-2014) was born in Hadali (now in Pakistan). Before he went to England to study law, he had acquired requisite qualifications from Government College, Lahore and St. Stephens College, Delhi. He has to his credit a voluminous contribution pertaining to history and religion, journalism and literature. His novels include 'Train to Pakistan' (1956), 'I Shall Not Hear the Nightingale' (1961) and 'Delhi: A Novel' (1990). He was a journalist of superlative distinction. For many years he wrote the widely read newspaper column - 'With Malice Towards One and All'. He had the proud privilege of being the editor of numerous journals and newspapers, including 'The Illustrated Weekly of India' and 'Hindustan Times'. He also served as a member of the Rajya Sabha from 1980 to 1986.

The Portrait of a Lady is a character-sketch of the narrator's grandmother. One finds ardent affection and soothing serenity in her conduct even in advanced age and changed location. She was fond of feeding stray dogs and familiar birds. She established a cordial relationship with them. This is amply attested by the mute mourning of the birds at her death.

y grandmother, like everybody's grandmother, was an old woman. She had been old and wrinkled for the twenty years that I had known her. People said that she had once been young and pretty and had even had a husband, but that was hard to believe. My grandfather's portrait hung above the mantelpiece in the drawing-room. He wore a big turban and loose-fitting clothes. His long white beard covered the best part of his chest and he looked at least a hundred years old. He did not look the sort of person who would have a wife or children. He looked as if he could

Seth Narsingdas Mor Arts. Commerce & Smt. Gertavandevi Saraf Science College Turnsal. साहित्य संवाद : भाग-२

र्जुज :

हरी :

सा ॥

२. स्त्रीपुरुषतुलना

- ताराबाई शिंदे

परिचय: ताराबाई शिंदे (अंदाजे काळ: १८५०-१९१०)

महात्मा फुले यांनी १८८५ मध्ये मुरू केलेल्या 'सत्सार'च्या दुसऱ्या अंकात ताराबाई शिंदे यांचा त्यांच्या 'स्त्री-पुरुष-तुलना' (१८८२) या ग्रंथासह गौरवाने उल्लेख केलेला आढळतो. ताराबाईंची ज्ञानिष्ठा धर्मिजिज्ञासा व समतेच्या तत्त्वाविषयीचा आग्रह या गुणांची म. फुल्यांनी प्रशंसा केली आहे. परंतु त्यांच्या चिरात्राविषयी निश्चित माहिती फारशी उपलब्ध नाही. प्रसिद्ध संशोधक डॉ. स. गं. मालशे यांच्या संशोधनातील चिकाटीमुळे जी माहिती उपलब्ध होते त्यानुसार ताराबाईंचा जन्म बुलढाणा येथे खानदानी मराठा कुटुंबात झाला. त्यांचे माहेरचे नाव शिंदेच होते. विडलांचे नाव हरिबापुजी शिंदे. ताराबाई जात्याच हुशार व विडलांची एकुलती एक लाडकी कन्या. त्यांनी तिला काळाचा विचार करता शिक्षण चांगलेच दिलेले होते. मराठी, संस्कृत व इंग्रजी भाषांचे ताराबाईंना उत्तम ज्ञान होते. ताराबाईंच्या मनातून लग्न करायचे नव्हते. पण त्यावेळची जनरीत ध्यानात घेऊन त्यांचे लग्न झाले. परंतु ताराबाईंना संसारसुख लाभले नाही. करारी व्यक्तिमत्त्व लाभलेल्या ताराबाईंच्या अंगी लेखनादी सुप्त गुणही बरेच असावेत.

प्रस्तुत पाठ 'स्त्री-पुरुष-तुलना' या ताराबाईंच्या दीर्घ निबंधात्मक पुस्तकातून घेतला आहे. त्यात स्त्री-पुरुषतुलनेसारख्या सामाजिक ज्वलंत प्रश्नासंबंधीची चर्चा केली आहे. 'विजयालक्ष्मी' नावाच्या विधवेने केलेली भ्रूणहत्या व त्यानंतर 'पुणेवैभव' सारख्या सनातनी वृत्तपत्राने स्त्रीजाती विरुद्ध उठविलेली टीकेची झोड हे या दीर्घ निबंधाचे तात्कालिक निमित्तकारण आहे. परंतु या निमित्ताने 'सर्व प्रकारचे दुर्गुण स्त्रियांचेच अंगी असतात.' या पूर्वप्रहदूषित समजुतीचे खंडण करण्याच्या हेतूनेच त्यांनी हा निबंध लिहिला आहे.

अलीकडे सर्व वर्तमानपत्रांत गरीब अबलांच्या दुष्कृत्यांविषयी बरेंच छापून येतें, तरी हा महा अनर्थ मिटवून टाकण्यास तुम्ही कोणीच पुढें होत नाहीं याचें कारण काय बरें?

अहो, पुनर्विवाह न करण्याची चाल महान रोगांप्रमाणे अनेक ठिकाणीं व जातींत पसरली आहे. त्यामुळें किती लाखो व कोट्यविध स्त्रिया वैधव्याचें असह्य दुःख कसकसें भोगीत असतील व भोगितात व त्यापासून कसकसे अनर्थ होत आहेत व होत असतील याची कल्पनासुद्धां करितां येत नाहीं. कारण मनोनिग्रह करून मनुष्य वस्तींत

Seth Narsingdas Mor Arts, Commerce & Smt. Gedavaridevi Saraf Science College Tumsar.

५. शिक्षक हाच राष्ट्राचा भाग्यविधाता

- राष्ट्रसंत तुकडोजी

परिचय : माणिक बंडोजी इंगळे (१९०९-१९६८)

'राष्ट्रसंत तुकडोजी' म्हणून प्रसिद्ध. विदर्भाच्या अमरावती जिल्ह्यातील यावली या गावी जन्म. १९३५ पासून राष्ट्रवृत्ती आणि राष्ट्रनिष्ठा जागृत करणाऱ्या स्वरचित भजनांच्या व भाषणांच्या द्वारे मोठ्या प्रमाणावर लोकजागृतीचे कार्य केले. आरंभीची काही वर्षे त्यांनी चंद्रपूर जिल्ह्यात घालविली. नंतर त्यांनी भारतभ्रमण करीत देशस्थिती व समाजस्थितीचे अवलोकन करून जागृती घडविण्याचे कार्य केले. १९४२ साली 'चले जाव' चळवळीच्या काळात त्यांनी राष्ट्रभावना जागृत करणारे भजनांचे कार्यक्रम केले. त्यामुळे त्यांना तुरुंगवासही भोगावा लागला. पुढे त्यांचा महात्मा गांधींशी घनिष्ठं संबंध प्रस्थापित झाला. त्यांनी अ. भा. श्रीगुरूदेव सेवा मंडळाची आणि श्रीगुरुदेव सेवाश्रमाची स्थापना केली. काही काळ ते अखिल भारतीय साधुसमाजाचे अध्यक्ष होते. याच काळात त्यांनी जपानचा दौरा केला होता.

'ग्रामगीता' हा त्यांचा ग्रामनाथाला समर्पित केलेला संस्मरणीय ग्रंथ होय. 'तुकडोजीं'ची 'अभंग'रचना विपुल असून दर्जेदार आहे. याशिवाय त्यांच्या भाषणांचे, अभंगांचे व हिंदी-मराठी भजनावलींचे विविध संग्रह प्रसिद्ध झालेले आहेत. त्यांची सुमारे चाळीस पुस्तके प्रसिद्ध आहेत. सुबोधता आणि गेयता या गुणांमुळे राष्ट्रसंतांचे काव्य जनसामान्यांपर्यंत जाऊन पोचले आहे.

प्रस्तुत पाठ हा प्रा. रघुनाथ कडवे यांनी संपादित केलेल्या 'राष्ट्रसंत समग्र वाङ्मय' या पुस्तकातून घेतला आहे. या पाठातून शिक्षक हा सर्वश्रेष्ठ कलावंत असून तो जीवनाच्या अखेरपर्यंत ज्ञानाचा शोध घेऊन ओबडधोबड व्यक्तिमत्त्वाला सर्वांगसुंदर आकार देण्याचे कार्य करीत असतो. गुरुकुंजमधील अध्यापकांसमोर राष्ट्रसंतांनी दिलेले हे भाषण शिक्षकाच्या कर्तव्याची जाणीव करून देणारे आहे.

"महंते महंत करावे। युक्तिबुद्धीने भरावे। जाणे करूनि विखरावे। नाना देशी।।"

कलावंतांचे कर्तव्य

माझ्या प्रिय शिक्षकांनो! जगातील सर्वांत श्रेष्ठ कलावंत म्हणून मी तुमच्याकडेच अभिमानाने व आदराने बोट दाखवू शकेन. कारण ओबडधोबड पाषाणांना परिश्रमपूर्वक तासून-घासून देवरूपता आणण्याची शक्ती तुमच्यात आहे! छिन्नछिन्न झालेल्या

Seth Narsingdas Mor Arts, Commerce & Smt. Gedavaridevi Saraf Science College

द : भाग-२

च कारणाने ा असहकार वला त्यातले वय मला तरी गायचे त्याच

म्हणजे खेप. तो वारकरी. हा मुळात

ोण समजावू

ालेला आहे. तिहास सांगत

तधर्म. वैदिक आणि तुका

गहे. याच्यात नाही. त्यामुळे ही. आणि या माळेसह फार

त भरून उरला मळत असते. हैं ची कल्पना ग पमपाऱ्यात भोव्या तुमच्या

डेल असे मुचविले.

महागडे. माल्टाला ती. हे सिंधी उतारू व्याचे काम अंगावर त्या सिंधी गृहस्थाने उचे बिल जवळजवळ हालच! हॉटेलातील पू दुसरी घ्यावी, पण

देशाची आठवण होई.

स्था अनेक प्रकारच्या

देशाविण्याचीही सोय
होईल ते माझे मलाही
गितमात सदरह्प्रमाणेच.
ति असेलं त्याचाही पता
क्रियस शुष्क आणि नीरस
ती. विलायत तर आवडत
त्याअर्थी तीन वर्षे पुरी

ते? ते स्पष्ट करा. कोणात्या अडचणी आल्या?

अडचणी येत असत? अडचणी येत

ह उस्से ?

३. विज्ञान शाप की वरदान

- द. के. केळकर

परिचय : दत्तात्रय केशव केळकर (१८९५-१९६९)

ज्ञान-बुद्धिवादाचा पुरस्कार करणारा निबंधकार. समाज, साहित्य, संस्कृती व विज्ञान यामध्ये त्यांचे संखोल चिंतन व व्यासंग. 'वादळी वारे', 'काव्यालोचन', 'बुद्धिवादाचा धृवतारा', 'संस्कृतिसंगम', 'उद्याची संस्कृती', 'संस्कृती आणि विज्ञान', 'मराठी साहित्याचे सिंहावलोकन' हे ग्रंथ विशेषत्वाने प्रसिद्ध.

तीक्ष्ण विवेचक बुद्धिमत्ता, गाढा व्यासंग, प्रचंड आकलनशक्ती, अचूक युक्तिवाद आणि साजेशी भाषाशैली हे त्यांच्या लेखनाचे प्रमुख अंग. सर्वसामान्यांप्रमाणे परमेश्वरावर त्यांचा विश्वास नव्हता. निसर्गामध्ये एक प्रचंड शक्ती आहे; ती त्यांना जाणवते म्हणून ते ईश्वर मानीत. परंतु ते स्वरूप विज्ञानाच्या माध्यमातून समजून घेणे आणि तत्त्वज्ञानाच्या कसोटीवर सिद्ध करीत राहणे हेच बुद्धिजीवी मनुष्याचे कर्तव्य आहे, असे त्यांचे मत होते.

केळकरांच्या याच स्वभाव-पिंडाचा प्रत्यय प्रस्तुत पाठातून घडतो. विज्ञानाचा दुरुपयोग केल्या जाण्याची शक्यता आहे. केवळ एवढचावरून अस्वस्थ होणे आणि विज्ञानाच्या प्रगतीची भीती घेऊन त्याला विरोध करणे आत्मघातकी ठरेल. हा विचार या पाठातून सुबोध रीतीने परंतु पोटतिडकीने मांडलेला आहे.

मुंबापुरीच्या परिसरात अणुभट्टीचा उपन्यास करून आपला भारत देश विज्ञान विकासाच्या आद्याम क्षेत्रात पदार्पण करीत आहे. गेल्या दीडशे दोनशे वर्षात पाश्चात्य देशांत विज्ञानाच्या प्रगतीने आश्चर्यकारक उच्चांक गाठला. या कालात आपला भारत देश दास्यशृंखलांनी बद्ध झालेला असल्याने पाश्चात्यांच्या घोडदौडीपुढे तो मागासला तर आश्चर्य कसले? आता भारत स्वतंत्र झाला आहे, स्वातंत्र्याचे वारे वाहू लागून अवधे पहिले वर्षदशक संपण्यापूर्वीच अणुभट्टीचे उद्घाटन करून आपल्या जागरूकतेची व बुद्धिमतेची चुणूक दाखवित आहे; इतकेच नव्हे तर कुत्रयाच परकीय जोखडातून बाहेर पडत असलेल्या आशिया खंडातील देशांत प्रथमतः अपुभट्टीची आस्थापना आपला भारत पुरुषच करीत आहे. पंजाबमधील भाक्रा-नांगल व बारिसातील हिराकुंड येथील धरणांसारख्या अमाप पाणीपुरवठ्याच्या व वीजनिर्मितीच्या अफाट बोबना त्याने नुसत्या मनात घोळीत बसून अथवा नुसत्या कागदावर मनःकल्पित आराखडा कादूनच ठेवल्या नाहीत, तर स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतरच्या अवध्या वर्षदशकात काही प्रमाणात प्रत्यक्ष कात्रात आणून चालत्याबोलत्या केल्या आहेत. साधी कागद टोचण्यांची टाचणी देखील तो मात्र भारत परदेशातून मागवीत होता तोच आपला भारत आता टाटानगर कारखान्यात प्रचंड

Ingdas Mor Arts, Commerce &

शद्भांध / ११

ही वैज्ञानिक आणि वस्तुनिष्ठ नाही असे कीण त्रे जर मानवी जीवनाशी निगडित आहेत असे कत्याण करणे हाच असती. विज्ञान मग ते , विज्ञानाचा हेतू हा मानवी कल्याणाचान्न

चे जसे चुकीचे अनुभवी अर्थ सांमित्रलें, तुन, शाब्दिक काथ्याकूट करून, उपलब्ध अडसर निर्माण करीत असतो. जगाकडे वाय अत्यंत सरल अशा मार्गाने तुकोबांनी मिक्सानी-विज्ञानी बनविण्याचाही प्रयत्न कुकोबांसारखीच तटस्थ-पारदर्शक असेल पत्याला सहज परिचय करून घेता येईल. र अभंगगाथेच्याच रूपात उपलब्ध आहे. जानाचे अखंड भांडार आहे. जगातल्या सानत्या जाणाऱ्या अनेक प्रश्नांची उत्तरे गाथेच्या अभ्यासाने सहज सिद्ध करता

नादी आणि विज्ञाननिष्ठ संत कां म्हटले

होते असे लेखक कां म्हणतात? अन कां वाटते?

में लेखकाला कां वाटते?

ाच शब्दात समजून घेता येते असे

क्मता' याच न्यायाने तुकोबांशी

ह करा. गितला?

९. स्त्री-पुरुष स्वातंत्र्याची गोष्ट

- अरुणा सवाने

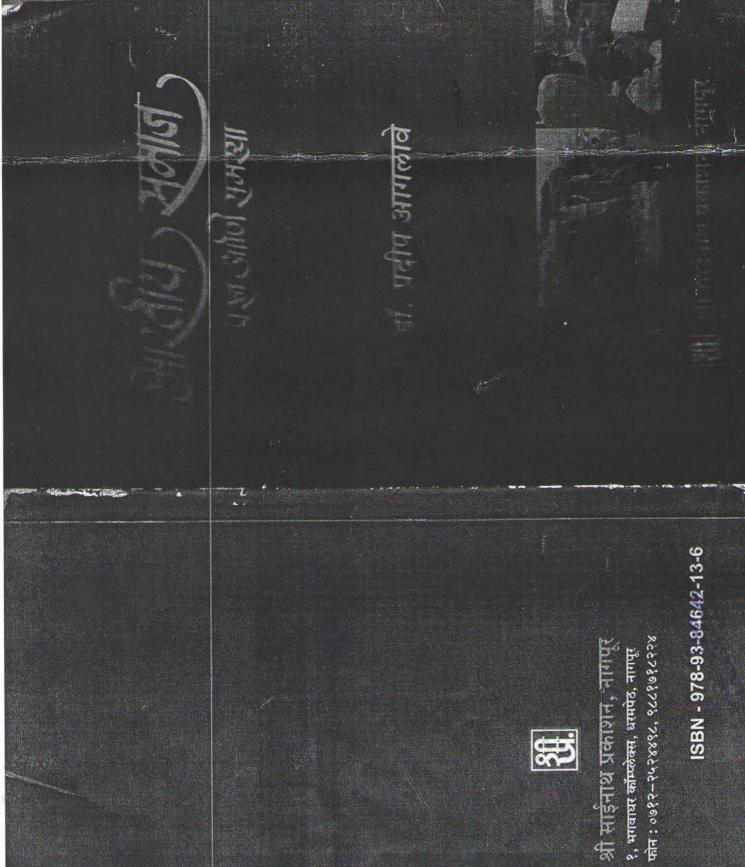
परिचय : अरुणा सबाने (१९५९)

स्त्रीवादी लेखिका म्हणून प्रसिद्ध. 'आकांक्षा' मासिकाचे संपादन, विविध सामाजिक संस्थाशी संबंध, सिक्रिय समाजकार्यकर्ती. 'जखम मनावरची', 'अथांग', 'अनुबंध' हे कथासंग्रह. स्त्री: नाते स्वतःशी, लिलत, बहिणाबाई चौधरी, आंबेडकर आणि स्त्री साहित्यातून समाजाकडे, स्त्रीवाद: एक दृष्टिक्षेप ही संपादने. 'विमुक्ता' आणि 'मुन्नी' या दोन कादंबऱ्या. विविध साहित्यकृतींना राज्यपातळीवर अनेक पुरस्कार प्राप्त.

प्रस्तुत उतारा 'विमुक्ता' या कादंबरीतून घेतला असून लग्न आणि कुटुंबसंस्था आणि त्यात स्त्री-पुरुष स्वातंत्र्याला असलेले नगण्य स्थान याबाबतचा अनुभव लेखिकेने सांगितला आहे.

लम्न ही स्त्रीला आमुलाग्र बदलवणारी घटना असते काय? लम्नानंतर पुरुषात बदल घडत नाही. तो असतो तिथेच असतो. फक्त त्याच्या काही जबाबदाऱ्या वाढतात. स्त्रीचं मात्र सारं विश्वच बदलून जातं. ज्या घरात तिचा जन्म होतो, जे मायबाप तिला जन्माला घालतात, ज्या बहीणभावांच्या सहवासात ती उमलते, फुलते, वाढते, तेच सारं विश्व केवळ लग्नानी परकं व्हावं? जर लग्न हे दोन मनांचं मीलन आहे, लग्न ही दोन जिवांची एकरूपता आहे, तर तिच्या सगळ्या अस्तित्वासह नवरा तिला का नाही स्वीकारत? का तिलाच तिच्यातून बरंच काही वजा करावं लागतं? जन्मदात्या घराला पारखं व्हावं लागतं? तिचा काही अधिकारही राहत नाही. स्त्रीच्या जन्माला हा शाप का असावा ? नेहमीच हे विचार वसूला अस्वस्थ करायचे. लग्न करून, चांगला प्रेमविवाह करून ती शशांककडे आली; तरीही तो तिचा अपमान करण्यात, आपल्याला डिवचण्यातच धन्यता मानायचा. आपल्यातला 'स्व' त्याला मान्य करणं इतकं का जड जावं? आपल्या ज्या सद्गुणांवर त्यानं लग्नाआधी प्रेम केलं, तेच नंतर त्याला दुर्गुण का वाटावे? आपला धीटपणा, आपली स्वतंत्र विचार करण्याची पद्धती त्याला, ''स्त्रियांमधला आगाऊपणा का वाटावा ? त्यालाच नव्हे, बहुतांश पुरुषांनाच, 'हुशार स्त्री, स्वयंभू स्त्री'ला स्वीकारणं कठीण का जातं? एकविसाव्या युगात वावरणाऱ्या स्त्रीनं आपली शक्ती सिद्ध केलीय. पण पुरुषाला ती अद्यापही मान्य करणं कठीण जातंय का? आपण बघतो. कितीतरी केसेस आपल्याकडे येतात. अन्याय करणारा पुरुष हा केवळ अशिक्षित गरीब मजूरच असतो असे नाही, उलट अलीकडे जास्तीत जास्त केसेस या श्रीमंत.... उच्चभ्रू सुशिक्षित वर्गातून येतात. अशा स्त्रियांची कोंडी तर

Seth Narsingdas Mor Arts, Commerce & Carlavaridevi Saraf Science College Sursaf.

बी.ए. तृतीय

भारतीय समाज : प्रश्न आणि समस्या

भारतीय समाज, संरचना आणि विषमता : (Indian Society: Issues and Problems)

- जात विषमतेची एक सरचना
- जाती व्यवस्थेत परिवर्तन : परिवर्तनाचे घटक
- अ भारतातील जात आणि वर्ग : जातींमध्ये वर्ग
- (4 जात, आरक्षण आणि मतांचे राजकारण
- समकालीन भारतीय समाजातील कुटुब :
- अ संयुक्त कुटुंबाचे विघटन : त्याची कारणे आणि परिणाम
- म हुंडा, घटस्फोट, महिलांची भूमिका आणि दर्जा, घरगुती हिंसा आणि वृद्धांच्या पिढीअंतर्गत आणि आंतरपिढीय संघर्ष : अर्थ, कारणे आणि त्यावरील उपाय
- भारतातील आदिवासींचे प्रश्न आणि समस्या :
- अ आदिवासी लोकसंख्येचे वितरण. आदिवासींची लोकसंख्याशास्त्रीय प्रोफाईल (Profile) : निवासस्थान, आणि
- आदिवासींच्या समस्या : दारिद्रच, निरक्षरता, कर्जबाजारीपणा, परकेपणा, कृषीविष्यक प्रश्न आणि शोषण.
- आदिवासींमधील शिक्षण, व्यवसाय आणि विकास
- सामाजिक गतीशिलता आणि परिवर्तन : हिंदूकरण आणि संस्कृतीकरण, आदिवासी राज्यांची निर्मिती आणि आदिवासी विकास, आदिवासींमधील महिलांचा दर्जा
- शिक्षण आणि भारतीय समाज :
- वसाहतपूर्व, वसाहतकालीन आणि आधुनिक भारतातील शिक्षण.
- व्य भारतामधील शिक्षणातील लिंग पूर्वग्रह (Gender bias) : स्त्री शिक्षणास अडथळा
- अनुसूचित जाती, जमाती आणि इतर मागासवर्गाच्या शिक्षणासाठी संविधानात्मक
- उच्च शिक्षणाचे खाजगीकरण : गुण आणि दोष
- भारतीय समाज आणि लोकसख्या
- लोकसंख्या वृद्धी : त्याची कारणे आणि परिणाम.
- लोकसंख्या नियोजन आणि नियंत्रण : पद्धती आणि
- लोकसंख्या आणि विकास व पर्यावरणाशी संबंधित प्रश्न.
- लोकसंख्या शिक्षण : त्याचे सामाजिक, आर्थिक आणि राजकीय आयाम (Dimentions).

SYLLABUS OF SOCIOLOGY B.A. Final Year

....

Indian Society: Issues and Problems

Objectives of the Paper:

- To make students acquianted with Indian society, its issues and
- educational system in India and their changing patterns. To make them understand the intriacies of caste, family and
- To under the issues and problems related to tribes and population in

1. Indian Society, Structure and Inequality:

- Caste as a structure of inequality.
- Changes in caste system : factors of change
- Caste and class in India: Class within caste
- Caste, reservation and vote bank and politics

2. Family in Contemporary Indian Society:

- Disintegration of joint family, its causes and consequences
- Intra and Inter generational conflict, Meaning, causes and measures to check.
- problems of elderly. Dowry, divorce, role and status of women, domestic violence and

3. Tribal Issues and Problems in India:

- Demographic profile of tribals: habitat and distribution of tribal
- Tribal problems: poverty, illiteracy, indebtedness, alienation, agrarian issues and exploitation.
- Education, occupation and development among tribals
- among tribals. formation of tribal states and tribal development, status of women Social mobility and changes, Hinduization and sanskritization,

4. Education and Indian Society:

- Education in pre-colonial, colonial and modern India.
- Gender bias in education in India, Obstacles to women's education.
- Constitutional provisions for education among SCs, STs and Other Backward Classes.
- Privatization of higher education: mertis and demerits

5. Population and Indian Society:

- Population growth: Its causes and consequences
- Population planning and control, Methods and Strategies

Pillipa Population education: its social, economic and political dimensions . Population and issues related to development and environment

Seth Narsingdas Mor Arts, Commerce & Srift, Godavaridevi Saraf Science College

umsar.

A collection of universally celebrated short stories, poems, and essays.

Efferind tranguage contains an agray of iteh diterary offerings. Cherished for their simplicity, grandeut, and felicity of expression, the selections will also expose students to important ideas and values which will contribute to their intellectual development. Each inclusion is preceded by a note on the author and the piece and followed by a glossary, comprehension questions, and exercises that will

B.R. Ampedkar

Robert Browning

AJ Cronin

Thomas Gray

Dominique tapierre m Somerset Maugham

Sunil Kumar Navin

A.K. Ramjanujan

Alfred Lord Tehnyson

OXFORD

too Bec 1st you English

Life and Lange

An Anthology of English Prose and Poetry

Board of Editors

Pastic Bashtrasant Tukadoj. Maharaj Nagpur University for BSc Part I Course in End

Godavandevi Sarai Science Gollege

9

₹ 75

ISBN 0-19-809735-2

Section Two Poetry

9. Eyes Immortal
Vasudev Nirmal

10	10. Elegy Written in a Country Churchyard	
	THOMAS GRAY	1
11	11. Ulysses Alfred Lord Tennyson	
12	12. Ecology A.K. Ramanujan	
13	13. Where the Mind is Without Fear Rabindranath Tagore	
14	14. My Last Duchess Robert Browning	
15	15. Up-Hill Christina Rossetti	
16	16. The Village Schoolmaster Oliver Goldsmith	
	Copyright Acknowledgements	

Preface

It has been a common observation that students' interest in reading the text has considerably and unimaginably gone low. They largely depend upon not-very-worthy notes and guides. As a result, they fail to acquire a good sense of language.

The present anthology is a collection of universally acclaimed and applauded short stories, poems, and essays. They are known for their simplicity, grandeur, and charming ways of presentation which will, we are sure, generate interest among students for further exploration. Each story is pregnant with values one would like to imbibe and manifest. It expresses feelings and emotions that every heart returns an echo to.

Students and teachers will find the anthology interesting and highly readable. Suggestions extended are most welcome.

BOARD OF EDITORS

Seth Narsingdas Mor Arts, Commerce & Smt. Godavaridevi Saraf Science College

18

34

Contents

SECTION ONE Prose

> SHIV K. KUMAR 1. The House

2. The Boy Who Broke the Bank RUSKIN BOND

SUNIL KUMAR NAVIN V3. Warveen

5. Maintaining Democracy 4. The Selfish Giant OSCAR WILDE

WILLIAM SOMERSET MAUGHAM 6. The Verger

B.R. AMBEDKAR

7. Two Gentlemen of Verona A.J. CRONIN

LARRY COLLINS AND DOMINIQUE LAPIERRE 8. Freedom at Midnight

Seth Narsingdas Mor Arts, Commerce & Sert Coclavaridevi Saraf Science College

interpretive skills. students' understanding of the text while developing their questions in each chapter are aimed at strengthening the be approached, read and understood. The comprehension to acquaint students with the contexts in which the text can note on the writer and an introduction to the text, intended multiplicity of themes. Each chapter includes a biographical pieces leatured here reflect different views and ideas, and a Oscar Wilde and Dilip Chitre, among others. The literary It includes a range of major and representative writers and poets including Jerome K. Jerome, Rabindranath lagore, The Knowledge Tree is a collection of literary pieces in English.

Rajkumar Kewalramani Kanya Mahavidyalaya, Nagpur. Urmila Dabir is Principal and Head, Department of English,

Santaji Mahavidyalaya, Nagpur. Priya Wanjari is Principal and Head, Department of English

Social Sciences, Nagpur. of English, Vasantrao Naik Government Institute of Arts and Kapil Singhel is Assistant Professor and Head, Department

Mahavidyalaya, Nagpur. Suchita Marathe Palnitkar is Vice-Principal and Head, Department of English, Shrimati Binzani Mahila

English, Late Vasantrao Kolhatkar Arts College, Rohana. Nitin Mathankar is Principal and Head, Department of

E KNOWLEDGE TREE

A Textbook for College Students

Cover Design: Jyothsna PS

₹ 80.00

Board of Editors: The Knowledge Tree Orient BlackSwan

www.orientblackswan.com

9" 788125" 0634

Snit Godavaridevi Sarat Scla

Seth Natsinggas

BOARD OF EDITORS

Suchita Marathe Palnitkar, Nitin Mathankar Urmila Dabir, Priya Wanjari, Kapil Singhel,

Onent BlackSwan

Publisher's Acknowledgements

Sudha Murty, 'In Sahyadri Hills, A Lesson in Humility' from Wise and Otherwise: A Salute Judy Brady, "Why I Want a Wife", originally published in Ms Magazine, 197,1. Copyright to Life, pp. 11-16. Reproduced with permission from Sudha Murty.

@ 1971 by Judy Brady.

A. P. J. Abdul Kalam, 'The Power of Prayer'. Copyright Universities Press/India) Private Limited 1999. This material (pp. 3 to 5) and (pp. xv to xvi) from the book Wings of Fire, An Autobiography, A. P. J. Abdul Kalam with Arun Tiwari, is published by arrangement with Universities Press (India) Private Limited.

Dilip Chitre, The Felling of the Banyan Tree' from Travelling in a Cage. Reproduced with permission from Vijaya Chirre.

Every effort has been made to trace copyright holders and to obtain their permission for the use of copyright material. The publisher apologises for any errors or omissions made, and would be grateful if notified of any corrections that should be incorporated in future reprints or editions of this book.

THE KNOWLEDGE TREE

ORIENT BLACKSWAN PRIVATE LIMITED

Registered Office

3-6-752 Himayatnagar, Hyderabad 500 029 (Telangana), India Email: centraloffice@orientblackswan.com

Other Offices

Bengaluru, Bhopal, Chennai, Guwahati, Hyderabad, Jaipur, Kolkata, Lucknow, Mumbai, New Delhi, Noida, Patna, Vijayawada

© Orient Blackswan Private Limited 2016 First published 2016

Typeset in Adobe Garamond Pro 10.5/12.5 by R3 ADVERTISING Hyderabad 500082

Navya Printers, Hyderabad 500 029 Published by

Printed and bound at

3-6-752 Himayatnagar, Hyderabad 500 029 Email: hyderabad@orientblackswan.com Orient Blackswan Private Limited

Seth Narsingdas Mor Arts, Commerce & Smt. Gedavandevi Saraf Science College Prihdipal

Su.S.-N.s. Saraf Science College, Turns-Mor Art's, Commerce a LIBRARY

Subject ... 43.792 Class No. ..

Contents

Odd Semester

UNIT I: PROSE

- 1. In Sahyadri Hills, A Lesson in Humility Sudha Murty
- 2. Uncle Podger Hangs a Picture Jerome K. Jerome

UNIT II: POETRY

3. Where the Mind is without Fear Rabindranath Tagore

14

Coventry Patmore 4. The Toys

UNIT III: SHORT STORY

S. Why I Want a Wife Judy Brady

20

25

6. The Selfish Giant Oscar Wilde

Even Semester

UNIT I: PROSE

- 7. How Much Land Does a Man Need? Leo Tolstoy
- 8. The Power of Prayer A. P. J. Abdul Kalam

35 53

Smt. G. D. Saraf Science College Tumpon S-N. Nor Art's, Commerce &

LIBRARY

Subject ... 43792

Class No .....

UNIT III: ONE-ACT PLAY

10. Laugh and Be Merry

Dilip Chine

John Masefield

11. Refund

Frigyes Karinthy

64

09

9. The Felling of the Banyan Tree

UNIT II: POETRY

iv The Knowledge Tree

29

ODD SEMESTER

Prindipal
Seth Narsingdas Mor Arts, Commerce &
Seth Control Seth Science College
Seth Codavandevi Saraf Science College
Tumsar.

PLANT EGOLOGY AND SOIL SCIENCE

JMM. SARAF JMSAR.

> R.S. SHUKLA P.S. CHANDEL

> > Principal
> >
> > Beth Narsingdas Mor Arts, Commerca
> >
> > Sent Ocdavaridavi Saraf Science Code;
> >
> > Tumsar,

	PLANT ECOLOGY	Same Plants
Cha	pters with a notion of the heart of the property	Pages
1.	Ecology	3-6
	Definition, Plant ecology and its divisions, Different fields of ecology, Plant ecology and other branches of science. Application of plant ecology.	erinas Armali Lapotr
_2.	The Environment	7—54
	Introduction, Main environmental or ecological factors.	
-	(f) Climatic factors: Light, Temperature, Precipitation and atmospheric humidity, Atmosphere and air, Microclimate or microenvironment.	
	(ii) Soil edaphic factors or soil factors: Soil components and their effects on vegetation.	
	(iii) Physiographic factors	
١	(iv) Biotic factors: Interaction between plants and local animals and man, Interactions between plants growing in a community and plants micro-organisms.	
3.	Ecosystem	55—87
	Definition, Structure of ecosystem, Components of ecosystem, Function of ecosystem. Major eco-system, process with the ecosystem, Energy and its flow in ecosystem, Biogeochemical cycles, Other Nutrient cycles.	
4.		8—103
	Definition, Ecological life history of species, Population of Ecology.	
5.	Ecological Genetics of Population or Gene Ecology 10	4—109
	Definition, Ecotypes: Its characteristics, Formation and origin of new ecotypes, Delimitation of ecotypes, Significance of ecotypes.	23,1 1207 D
6.	Synecology or Study of Communities 11	0—141

Print Dal Sath Marsingdas Mor Arts, Commerca e Sat Octavanilavi Saral Science College Turnsay

Definitions, Classification units of vegetation, Community